

EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 10.10.2017
COM(2017) 587 final

ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ

**o národních akčních plánech členských států a o pokroku při provádění směrnice
2009/128/ES o udržitelném používání pesticidů**

1. ÚVOD

EU využívá pro povolování a kontrolu pesticidů nejpřísnější systém na světě¹. Nehledě na to si společnost velmi přeje přejít k udržitelné produkci potravin a snížit, nebo dokonce zakázat používání pesticidů. V této souvislosti je udržitelné zemědělství jako součást moderních produkčních systémů jedním z rozvojových cílů OSN a podpora udržitelného používání pesticidů jedním z důležitých opatření, jež podniká EU na podporu dosažení cílů Agendy OSN pro udržitelný rozvoj 2030².

Tematická strategie udržitelného používání pesticidů z roku 2006³ vedla k přijetí nového legislativního rámce pro schvalování a používání pesticidů⁴. Jeho součástí je přísný rámec pro schvalování účinných látek Evropskou komisí a povolování přípravků na ochranu rostlin členskými státy, u nichž, jsou-li používány za povolených podmínek použití, nebyly zjištěny žádné škodlivé účinky na lidské zdraví a zdraví zvířat ani žádné nepříjemné dopady na životní prostředí⁵. Tento přísný systém pro uvádění na trh vedl přibližně k 50% snížení počtu schválených účinných látek⁶. Cílem kontrolních mechanismů týkajících se uvádění pesticidů na trh a jejich používání je zajistit, aby povolené pesticidy byly uváděny na trh a používány v souladu s těmito podmínkami. Rostliny ošetřené povolenými pesticidy v souladu s označením výrobků lze uvádět na trh a spotřebovávat jako bezpečné potraviny, s rezidui pesticidů v rámci maximálních limitů reziduí (MLR) v EU⁷.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/128/ES o udržitelném používání pesticidů⁸ (dále jen „směrnice“) přijatá v rámci této strategie dne 21. října 2009 stanoví řadu opatření k dosažení udržitelného používání pesticidů v EU snižováním rizik a omezováním vlivu používání pesticidů na lidské zdraví a životní prostředí a podporováním používání integrované ochrany rostlin a alternativních přístupů nebo postupů, jako jsou nechemické alternativy pesticidů.

Za účelem provedení směrnice bylo členským státům uloženo, aby přijaly národní akční plány, napoprvé do listopadu 2012. Tyto plány by měly obsahovat kvantitativní úkoly, cíle, opatření a harmonogramy pro snížení rizik a omezení vlivu používání pesticidů. Také nařízení o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh obsahuje některá ustanovení souvisejících se

¹ „Pesticidy“ se v této zprávě rozumí přípravky na ochranu rostlin, které obsahují herbicidy, fungicidy a insekticidy používané pro ochranu rostlin.

² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0739&rid=1>

³ KOM/2006/0372 Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Tematická strategie udržitelného používání pesticidů.

⁴ Pesticidy jsou definovány směrnicí 2009/128/ES (článek 3) tak, že zahrnují buď přípravky na ochranu rostlin, nebo biocidní přípravky. V současnosti se tato směrnice vztahuje pouze na přípravky na ochranu rostlin (článek 2). V této zprávě je hojně používán termín „pesticidy“, neboť se používá častěji, avšak biocidních přípravků se zpráva netýká.

⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 ze dne 21. října 2009 o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh a o zrušení směrnic Rady 79/117/EHS a 91/414/EHS (Úř. věst. L 309, 24.11.2009, s. 1–50).

⁶ <http://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/eu-pesticides-database/public/?event=homepage&language=EN>

⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 396/2005 ze dne 23. února 2005 o maximálních limitech reziduí pesticidů v potravinách a krmivech rostlinného a živočišného původu a na jejich povrchu a o změně směrnice Rady 91/414/EHS (Úř. věst. L 70, 16.3.2005, s. 1–16).

⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/128/ES ze dne 21. října 2009, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství za účelem dosažení udržitelného používání pesticidů (Úř. věst. L 309, 24.11.2009, s. 71–86).

směrnicí, včetně usnadnění rychlého schvalování látek představujících nízké riziko a používání těchto přípravků podle zásad integrované ochrany rostlin.

Směrnice uvádí konkrétní opatření, která by členské státy měly zahrnout do svých plánů, aby bylo zajištěno jejich správné provádění. Hlavní činnosti se týkají odborné přípravy pro uživatele, poradce a distributory, kontroly zařízení pro aplikaci pesticidů, zákazu leteckého postřiku, omezení používání pesticidů v citlivých oblastech a informací a zvyšování povědomí o rizicích spojených s pesticidy. Úhelným kamenem směrnice je podpora integrované ochrany rostlin, jejíž zásady jsou stanoveny v příloze III směrnice. Lhůty, jež stanoví směrnice na provedení všech výše uvedených opatření, byly rozloženy do období listopad 2011 až listopad 2016. Od listopadu 2016 (odkdy jsou povinné kontroly zařízení pro aplikaci pesticidů) jsou členské státy povinny provádět všechna příslušná opatření stanovená směrnicí.

Komise zřídila pracovní skupinu s účastí členských států, která na svých pravidelných schůzkách projednává provádění směrnice a výměnu osvědčených postupů.

Tato zpráva se zabývá požadavky na podávání zpráv podle čl. 4 odst. 3 a článku 16 směrnice. Ustanovení čl. 4 odst. 3 požaduje, aby Komise předložila Evropskému parlamentu a Radě zprávu o národních akčních plánech, o nichž ji informovaly členské státy, a článek 16 požaduje, aby podávala Evropskému parlamentu a Radě zprávu o pokroku při uplatňování směrnice.

Tato zpráva vychází ze čtyř zdrojů informací:

- posouzení národních akčních plánů provedené Komisí, dokončené v roce 2015,
- dvě série auditů pesticidů, provedené v obdobích 2012–2014 a 2015–2016, z nichž první se týkala kontrol u přípravků na ochranu rostlin⁹ a druhá uvádění pesticidů na trh a jejich používání¹⁰, do jejichž oblasti působnosti byly zahrnuty i určité aspekty provádění směrnice,
- průzkum a dotazník¹¹ zaslaný všem členským státům v roce 2016 s cílem získat aktualizované informace o pokroku dosaženém při provádění akčních plánů,
- zjišťovací návštěvy v šesti členských státech v roce 2017¹² s výslovným cílem prošetřit celkový pokrok, jehož bylo při provádění směrnice dosaženo. Tyto členské státy byly vybrány tak, aby představovaly průřez různých členských států nacházejících se v různých zeměpisných oblastech. Kromě zpráv z jednotlivých návštěv budou hlavní poznatky z těchto šesti návštěv zveřejněny později v tomto roce v souhrnné zprávě, která bude obsahovat podrobnější analýzu výsledků výše uvedeného dotazníku, včetně příkladů správných postupů při provádění, o nichž členské státy informovaly.

Národní akční plány a zprávy Komise včetně auditních zpráv a souhrnných zpráv jsou k dispozici na webových stránkách Komise věnované udržitelnému používání pesticidů na adrese https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/sustainable_use_pesticides_en.

⁹ http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=79

¹⁰ http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=109

¹¹ Informace a údaje obdržené v odpovědích na tento průzkum byly neúplné a výsledky je třeba s členskými státy dále projednat. Spojené království na dotazník neodpovědělo, ale poskytlo informace o některých otázkách později. V odpovědích Bulharska, Rumunska, Řecka a Francie některé údaje chyběly.

¹² Německo, Nizozemsko, Itálie, Dánsko, Polsko, Švédsko.

2. NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁNY

Článek 4 směrnice požadoval, aby členské státy přijaly první verzi národních akčních plánů a sdělily je Komisi a ostatním členským státům do 26. listopadu 2012. Přezkum těchto plánů by měl být prováděn alespoň jednou za pět let. Měly by stanovit kvantitativní úkoly, cíle, opatření a harmonogramy ke snížení rizika a omezení vlivu používání pesticidů na lidské zdraví a životní prostředí. Všechny členské státy tyto plány přijaly¹³, v mnoha případech se značným zpožděním. Plány byly předány Komisi a zpřístupněny v anglickém jazyce na webové stránce Komise¹⁴.

Národní akční plány tvoří základ pro kontrolu plnění směrnice ze strany členských států, avšak co do úplnosti a záběru se velmi liší. Členské státy by proto měly své plány podstatně zlepšit, což by umožnilo odstranit níže uvedené nedostatky a stanovit přesnější a měřitelné cíle.

Pro vypracování národních plánů měly členské státy různou výchozí pozici. Sedm z nich akční plány vypracovalo již dříve, zatímco pro ostatní se jednalo o jejich první plán. Revidovaný národní akční plán dosud vypracovaly pouze Francie a Lotyšsko. Úroveň provádění akčních plánů se více vyjasní, jakmile tyto přezkumy dokončí všechny členské státy a sdělí je Komisi.

V národních akčních plánech se pozitivně odráží úsilí vynaložené členskými státy na jejich přípravu. Silně se však liší, pokud jde o podrobný popis, jak přesně plánují provádět opatření podle článků 5 až 15 směrnice. Ve většině případů nebyly zohledněny všechny aspekty těchto článků. Některými oblastmi se plány zabývají komplexně, například testováním zařízení pro aplikaci pesticidů a odbornou přípravou pro uživatele pesticidů, ale mnohé poskytují málo podrobností v jiných oblastech, například v souvislosti s leteckými postřiky, informováním veřejnosti a shromažďováním informací o jedovatých plynech.

Národní akční plány nejsou rovněž jednotné, pokud jde o stanovení kvantitativních úkolů, cílů, opatření a harmonogramů v různých oblastech činnosti. V některých oblastech, například v oblasti testování zařízení pro aplikaci pesticidů, jsou plány výtečné a téměř všechny stanoví konkrétní cíle k dosažení plného souladu. Na druhé straně většina členských států nestanovila cíle a harmonogramy u opatření na ochranu vodního prostředí před pesticidy.

Přibližně v 80 % případů akční plány navíc nespecifikují, jak bude splnění cílů nebo úkolů měřeno. Vzhledem k tomu, že neexistují jasné měřitelné cíle, je obtížné posuzovat pokrok při provádění a zjistit oblasti, kde jsou zapotřebí další opatření.

21 členských států¹⁵ informovalo o cílech zaměřených na snížení rizik a 9¹⁶ o cílech zaměřených na snížení používání pesticidů. Pouze pět členských států¹⁷ stanovilo měřitelné

¹³ Směrnice formát národních akčních plánů nepředepisuje, a proto informace sdělené Komisi nejsou zcela srovnatelné. V některých případech neobsahují plány všechna vnitrostátní opatření, jež byla k provedení směrnice přijata. Rozsah posouzení plánů ze strany Komise se omezil na plány samotné, a opatření, jež nebyla do těchto plánů zahrnuta, nemohla být vzata v potaz.

¹⁴ https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/sustainable_use_pesticides_en

¹⁵ Španělsko, Česká republika, Kypr, Estonsko, Belgie, Švédsko, Finsko, Německo, Maďarsko, Polsko, Lotyšsko, Itálie, Portugalsko, Chorvatsko, Rakousko, Dánsko, Litva, Rumunsko, Slovensko, Irsko a Francie.

¹⁶ Lucembursko, Slovensko, Kypr, Belgie, Finsko, Maďarsko, Polsko, Německo a Francie.

¹⁷ Litva, Rumunsko, Nizozemsko, Slovensko a Irsko.

cíle, z nichž čtyři usilují o snížení rizik¹⁸ a jeden¹⁹ o snížení používání. Hlavním cílem francouzského národního akčního plánu je snížit do roku 2025 používání pesticidů o 50 %, s dílčím cílem snížení o 25 % do roku 2020, a snížit tak rizika a omezit vliv na lidské zdraví a životní prostředí. Dobré příklady cílů v oblasti snížení rizik lze nalézt v Německu, Nizozemsku²⁰, Finsku a Dánsku, jež vypracovaly ukazatele snížení rizik na základě klasifikace nebezpečnosti pesticidů, přičemž rizikovější pesticidy mají větší váhu.

Všechny národní akční plány obsahují nějaká opatření na podporu integrované ochrany rostlin, zejména na podporu dostupnosti pokynů pro integrovanou ochranu rostlin, a poskytování odborné přípravy nebo zpřístupnění ukázkových zemědělských podniků. Plány nicméně nekonkretizují, jak lze provádění integrované ochrany rostlin ze strany zemědělců měřit, nestanoví cíle ani neuvádějí, jak bude provádění zajištěno. Integrovaná ochrana rostlin je úhelným kamenem směrnice a provádění integrované ochrany rostlin je prostředkem, který má snížit závislost na použití pesticidů v udržitelném zemědělství, a pokud neexistují jasné kroky, které by bylo možné posoudit, změřit a prosazovat, je to při probíhajícím přezkumu národních akčních plánů členskými státy zásadní oblastí pro zlepšení.

3. PROVÁDĚNÍ SMĚRNICE

3.1 ODBORNÁ PŘÍPRAVA A OSVĚDČOVÁNÍ

Podle článku 5 směrnice mají členské státy zavést odbornou přípravu a osvědčování pro profesionální uživatele a distributory pesticidů a poradce v oblasti pesticidů. Podle článku 6 mají členské státy zajistit, aby distributoři zaměstnávali dostatečný počet zaměstnanců, kteří jsou držiteli osvědčení podle článku 5. Požaduje také, aby členské státy prodej pesticidů povolených pro profesionální použití omezily na osoby, jež jsou držiteli osvědčení podle článku 5. A konečně článek 6 stanoví, že členské státy musí vyžadovat, aby distributoři prodávající pesticidy neprofesionálním uživatelům poskytovali obecné informace ohledně rizik pro lidské zdraví a životní prostředí souvisejících s používáním pesticidů.

Celkově lze říci, že v oblasti odborné přípravy a osvědčování profesionálních uživatelů, distributorů a poradců existuje vysoká míra souladu se směrnicí. Přesné údaje o celkových počtech profesionální obsluhy v této oblasti však neexistují, a proto není jisté, že všichni jsou vyškoleni.

Poskytování odborné přípravy je zohledněno ve dvaceti šesti²¹ národních akčních plánech, ale jedenáct z nich neobsahuje dostatečné podrobnosti²².

Plnění požadavku odborné přípravy bylo posouzeno během auditů provedených Komisí v 19 členských státech v období 2012–2014 a při zjišťovacích návštěvách v šesti členských státech v roce 2017 (pět z nich bylo navštíveno při obou příležitostech). Ve třech z 20 navštívených členských států byly systémy odborné přípravy pro zemědělce zavedeny ještě před přijetím směrnice, a po jejím vstupu v platnost byly rozšířeny na další skupiny, např. na distributory.

¹⁸ Belgie, Dánsko, Řecko a Německo.

¹⁹ Francie.

²⁰ V případě Nizozemska nebyly tyto cíle do národního akčního plánu zahrnuty.

²¹ Plány Belgie a Dánska se o odbornou přípravu a osvědčování obsluhy nezmiňují a neobsahují žádné cíle v této oblasti.

²² Rakousko, Česká republika, Francie, Německo, Řecko, Lotyšsko, Litva, Nizozemsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko.

Ve lhůtě 26. listopadu 2013 vytvořily všechny členské státy (kromě Lucemburska) systém odborné přípravy a osvědčování a v odpovědích na dotazník v roce 2016 všechny členské státy uvedly, že byla poskytnuta odborná příprava téměř čtyřem milionům profesionálních provozovatelů. V šesti členských státech došlo v oblasti odborné přípravy a osvědčování ke zpožděním²³. Tři členské státy kromě toho neposkytly žádné údaje²⁴. Podle statistického zjišťování o struktuře zemědělských podniků²⁵ existuje v Evropě přibližně 10 milionů zemědělských podniků, z nichž pouze 0,3 milionu jsou velké hospodářské subjekty, jež obhospodařují 50 % celkové zemědělsky využitelné půdy. Kurzy odborné přípravy trvají obvykle 2–4 dny, v závislosti na typu podniku a předchozích znalostech, a provozovatelé, kteří tuto přípravu absolvují, obdrží osvědčení, které je vyžadováno při nákupu pesticidů pro profesionální použití.

V případě šesti členských států, jež Komise navštívila v roce 2017, je tento požadavek zahrnut do oblasti působnosti úředních kontrol prováděných u zemědělských podniků příslušnými orgány, a v pěti z těchto šesti členských států míra souladu převyšovala 95 %²⁶. Na základě odpovědí na dotazník byl však zjištěn problém, a sice že v pěti členských státech systém osvědčování nezahrnuje poradce v oblasti ochrany rostlin²⁷. Kromě toho Nizozemsko nevyžaduje, aby poradci, kteří se přímo nezapojují do prodeje pesticidů, měli osvědčení, ale plánuje revidovat vnitrostátní právní předpisy tak, aby byly v souladu se směrnicí.

Všechny členské státy mají zavedena omezení na prodej pesticidů neprofesionálním uživatelům, jako jsou zahrádkáři. V některých členských státech například pesticidy určené neprofesionálním uživatelům nelze volně nakupovat a v maloobchodních prostorách musí být uskladněny za pultem.

Komise v rámci programu „Zlepšení školení pro zvýšení bezpečnosti potravin“²⁸ uspořádala v letech 2015 a 2016 dvanáct kurzů pro odborníky z členských států, které se týkaly některých prvků směrnice, včetně odborné přípravy pro provozovatele. Cílem kurzu bylo poskytnout jednotné pochopení na vysoké úrovni, pokud jde o to, jak dosáhnout splnění požadavků směrnice, a kurz poskytl příležitost pro výměnu správných postupů. Zúčastnilo se všech 28 členských států a odbornou přípravu absolvovalo cca 338 pracovníků.

3.2 OTRAVA PESTICIDY

Ustanovení čl. 7 odst. 2 směrnice požaduje, aby členské státy zavedly systémy shromažďování informací o případech akutních, a jsou-li k dispozici i chronických otrav pesticidy u skupin osob, které jsou pesticidům vystaveny pravidelně, jako je obsluha, pracovníci v zemědělství nebo osoby, které žijí blízko oblastí, kde se pesticidy používají.

Členské státy většinou mají systémy pro shromažďování informací o akutních otravách pesticidy, přesnost těchto údajů a jejich využívání však bylo zpochybňováno. Systémy

²³ Itálie, Česká republika, Estonsko, Litva, Slovensko a Malta.

²⁴ Bulharsko, Maďarsko a Rumunsko.

²⁵ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Farm_structure_survey_2013_-_main_results#Agricultural_holdings

²⁶ Dánsko, Německo, Nizozemsko, Polsko, Švédsko.

²⁷ Dánsko, Finsko, Maďarsko, Švédsko a Spojené království.

²⁸ https://ec.europa.eu/food/safety/btsf_en

shromažďování takových informací o chronických otravách nejsou široce zavedeny.

Systémy shromažďování informací o akutních otravách pesticidy v příslušných členských státech jsou popsány v 18 národních akčních plánech, avšak pouze čtyři se zabývají otázkou shromažďování informací o chronických otravách. Ostatní plány neuvádějí v tomto směru žádné podrobnosti.

Při auditech Komise v 19 členských státech v období 2012–2014 nebylo toto téma probíráno a dostupné informace pocházejí z dotazníku rozeslaného členským státům v roce 2016 a ze zjišťovacích misí do šesti členských států v roce 2017.

Podle odpovědí na dotazník z roku 2016 shromažďují konkrétní informace o akutních otravách pesticidy všechny členské státy s výjimkou pěti. Počet vykázaných případů akutní otravy v souvislosti s pesticidy se u jednotlivých členských států značně liší a orgány vyjádřily pochybnosti ohledně přesnosti těchto údajů. Například ve Švédsku zaznamenané údaje udávají počet dotazů, a nikoli počet případů otravy. Deset členských států²⁹ má specializované systémy shromažďování údajů o chronických otravách. V ostatních 17 členských státech nejsou chronické otravy systematicky sledovány. Členské státy zdůraznily, že náročné je zejména shromažďovat informace o vývoji v oblasti chronických otrav, protože je velmi obtížné spojit klinické příznaky s expozicí pesticidům, k níž mohlo dojít před mnoha lety.

S cílem zvýšit porovnatelnost informací čl. 7 odst. 3 směrnice požaduje, aby Komise ve spolupráci s členskými státy vypracovala strategický dokument o sledování a zkoumání dopadů používání pesticidů na lidské zdraví a životní prostředí. Komise plánuje dokončit tyto pokyny do konce roku 2017. Pozornost bude rovněž věnována vytvoření systémů pro sběr informací o podezření na otravu pesticidy podle čl. 24 odst. 4 písm. b) nařízení (EU) 2017/625.

3.3 ZAŘÍZENÍ PRO APLIKACI PESTICIDŮ

Podle článku 8 jsou členské státy povinny zajistit, aby každé zařízení pro aplikaci pesticidů, tj. polní a sadové postřikovače, bylo kontrolováno v pravidelných intervalech a aby kontrola každého zařízení byla do 26. listopadu 2016 provedena alespoň jednou. Dále se od nich vyžaduje, aby zavedly systémy osvědčování, které umožní ověřovat kontroly.

Členské státy zpravidla vytvořily systémy dle požadavku, avšak neexistuje úplný obrázek o celkové míře souladu, který se u jednotlivých členských států velice liší. Komise v současnosti posuzuje vývoj situace v době od listopadu 2016.

Dvacet šest národních akčních plánů³⁰ obsahovalo cíl zajistit, aby zařízení pro aplikaci pesticidů bylo kontrolováno v souladu s požadavky směrnice. V patnácti plánech se uvádělo, že nějaký plán zkoušení postřikovačů se realizoval již před přijetím směrnice.

Jak to předpokládá článek 20 směrnice, byla v roce 2015 ve snaze členským státům v této oblasti pomoci zveřejněna nová harmonizovaná norma EN ISO 16122 pro zkoušení zařízení

²⁹ Česká republika, Estonsko, Litva, Nizozemsko, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Německo, Francie a Bulharsko.

³⁰ Plány Dánska a Švédska takový cíl neobsahovaly.

pro aplikaci pesticidů³¹. Tato norma se týká postřikovačů s vodorovným postřikovacím rámem, postřikovačů pro keře a stromy a pevných a částečně pohyblivých postřikovačů. Vyjasňuje, které základní požadavky v oblasti zdraví, bezpečnosti a životního prostředí se mají při kontrolách zkoumat. Tato harmonizovaná norma by měla usnadnit úsilí členských států zaměřené na uznávání osvědčení udělených v jiných členských státech, jak požaduje čl. 8 odst. 6 směrnice.

Z dotazníku z roku 2016 vyplynulo, že dvacet šest členských států mělo zavedeno systémy kontroly a že ve lhůtě do 26. listopadu 2016 bylo zkontrolováno přibližně 900 000 postřikovačů. Pouze Malta a Kypr s těmito kontrolami teprve musí začít. Členské státy nedisponují spolehlivými údaji o celkovém počtu používaných postřikovačů, avšak na základě jejich vlastních odhadů nebylo ve stanovené lhůtě zkontrolováno až 50 % postřikovačů v EU, přičemž v Lotyšsku a Řecku odhadovaný počet postřikovačů, jež zkontrolovány nebyly, činil více než 95 % a v Itálii činil 70 %. Belgie, Nizozemsko a Finsko vykázaly téměř 100% míru kontrol.

Komise v letech 2015 a 2016 zorganizovala šest kurzů v rámci programu Zlepšení školení pro zvýšení bezpečnosti potravin na téma zařízení pro aplikaci pesticidů za účasti 102 inspektorů členských států z 25 členských států a dalších šest kurzů se uskuteční v letech 2017 a 2018. To pomůže řešit výše uvedené nedostatky, a tedy usnadní jednodušší zkoušení ze strany členských států.

3.4 LETECKÝ POSTŘÍK

Článek 9 směrnice zakazuje letecký postřik pesticidy, kromě stanovených odchylek.

Letecký postřik je zakázán a odchylky se povolují pouze za přísných podmínek. Ošetřovaná oblast musí být nízko položená, svažovat se a být účinně kontrolována.

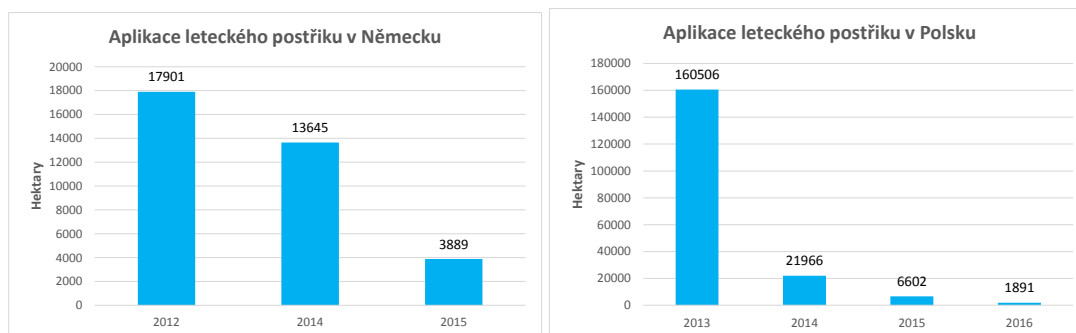
Letecký postřik podle vnitrostátních právních předpisů zakázaly všechny členské státy, i když to není v jejich národních akčních plánech výslovně uvedeno. Ačkoli je povolování odchylek ve zvláštních případech právně možné v 21 členských státech³², v letech 2014 a 2015 odchylky skutečně povolilo pouze 14 členských států³³. V rámci těchto odchylek byly pesticidy aplikovány na 1,1 milionu hektarů, z toho 70 % tvořila zemědělská půda a 30 % lesní porosty, což představovalo přibližně 0,2 % celkové rozlohy zemědělské půdy a 0,1 % rozlohy lesů.

V roce 2015 se na téměř 95 % vykázaného leteckého postřiku podílely pouze dva členské státy: Španělsko s 339 000 hektary a Maďarsko s 88 000 hektary, což představovalo 0,7 %, respektive 0,9 % celkové rozlohy těchto dvou členských států.

³¹ Sdělení Komise v rámci provádění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/128/ES ze dne 21. října 2009, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství za účelem dosažení udržitelného používání pesticidů (Úř. věst. C 196, 12.6.2015, s. 4–5).

³² Belgie, Bulharsko, Chorvatsko, Kypr, Česká republika, Dánsko, Francie, Německo, Maďarsko, Itálie, Lotyšsko, Litva, Nizozemsko, Lucembursko, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Španělsko, Švédsko, Spojené království.

³³ Bulharsko, Česká republika, Chorvatsko, Kypr, Francie, Německo, Maďarsko, Itálie, Lucembursko, Polsko, Portugalsko, Slovensko, Španělsko, Spojené království. Řecko neposkytlo žádné informace o leteckém postřiku. Bulharsko, Česká republika a Francie neposkytly žádné informace o ošetřené ploše.

Graf 1: Snížení aplikace leteckého postřiku ve dvou členských státech

Komise toto téma přezkoumala během auditů v jedenácti členských státech v letech 2015–2016 a při zjišťovacích misích do šesti členských států v roce 2017. Ve všech případech, kdy byly povoleny odchylky, se letecký postřik prováděl za přísných podmínek, jež pro odchylky stanoví směrnice. Oblasti ošetřené v rámci odchylek se v posledních letech podstatně zmenšily, jak je znázorněno na výše uvedených grafech.

Komise bude nicméně i nadále posuzovat, jak členské státy posuzují žádosti o odchylku, a to i prostřednictvím auditů, s cílem zajistit, aby přísné podmínky pro povolování odchylek byly dodržovány a náležitě kontrolovány.

3.5 INFORMACE A ZVYŠOVÁNÍ POVĚDOMÍ

Ustanovení čl. 7 odst. 1 směrnice požaduje, aby členské státy přijaly opatření s cílem informovat širokou veřejnost a podpořit a usnadnit programy pro informování a zvyšování povědomí a podpořit dostupnost přesných a vyvážených informací o pesticidech široké veřejnosti. Článek 10 stanoví, že členské státy mohou do svých plánů začlenit ustanovení o informování osob, které by mohly být vystaveny úletu postřikové kapaliny.

Toto ustanovení je v některých členských státech a v některých oblastech uplatňováno komplexně, ale existuje ještě potenciál pro šíření správných postupů a pro to, aby tyto postupy byly šířeji používány za účelem informování veřejnosti a zúčastněných stran.

Plánovaná opatření k poskytování informací veřejnosti obsahují všechny národní akční plány. Cíle v této oblasti si vytyčily pouze Rumunsko a Španělsko.

Hlavním nástrojem, jež orgány členských států používají k poskytování přesných a vyvážených informací o udržitelném používání pesticidů široké veřejnosti, jsou jejich webové stránky. Tyto národní webové stránky doplňuje specializovaná webová stránka Komise, která se v současnosti aktualizuje a přechází na webový portál s odkazy na webové stránky všech členských států a další informační zdroje. To umožní sdílení informací v rámci členských států i mezi nimi k řadě témat, včetně pokynů ohledně integrované ochrany rostlin a systémů na podporu rozhodování.

V odpovědi na dotazník z roku 2016 šest členských států³⁴ informovalo Komisi o vnitrostátních ustanoveních, podle nichž zemědělci před aplikací pesticidů musí, alespoň na požádání, informovat své sousedy a místní obyvatele. Například ve Švédsku a Nizozemsku

³⁴ Španělsko, Chorvatsko, Švédsko, Nizozemsko, Maďarsko, Malta.

musí provozovatelé, kteří plánují použít pesticidy v oblastech přístupných široké veřejnosti, nejméně jeden týden před aplikací umístit oznámení s podrobnými informacemi. Během zjišťovacích misí Komise v roce 2017 uvedly členské státy příklady cílených informačních kampaní, včetně kampaní ke zvyšování povědomí s cílem informovat zahrádkáře o rizicích pesticidů v Dánsku, Polsku a Švédsku a kvízů o rizicích pesticidů pro školní mládež v Polsku a Itálii.

3.6 VODNÍ PROSTŘEDÍ A PITNÁ VODA

Článek 11 směrnice požaduje, aby členské státy zajistily přijetí vhodných opatření na ochranu vodního prostředí a zdrojů pitné vody před vlivem pesticidů.

Členské státy přijaly řadu opatření na ochranu vodního prostředí před pesticidy, jelikož však ve většině národních akčních plánů nejsou uvedeny vyčíslitelné cíle, je obtížné dosažený pokrok posoudit.

Ve dvaceti sedmi národních akčních plánech se o této oblasti pojednává dosti podrobně, pouze v případě Francie je vypuštěna. Okruh činností je zaměřen na několik oblastí. Pokud jde o aplikaci pesticidů, opatření zahrnují používání technologie pro snížení úletů a zákaz plnění postřikovacích zařízení z vodních toků. K dispozici jsou finanční pobídky včetně pobídek na vytváření nárazníkových pásem podél vodních toků v zemědělských ekosystémech, kapitálových grantů na nákup protiúletových trysek a realizaci biologicky aktivních vrstev k zachytávání odtoků z mytí postřikovacích zařízení. Těmito opatřeními je však ve většině členských států pokryta jen velmi omezená část území. Další opatření souvisejí se vzděláním a předáváním znalostí. Členské státy mají, jak je uvedeno výše, v této oblasti zavedenu celou řadu opatření, přičemž stanovené cíle a harmonogramy se týkají buď dosažení činností, např. nárazníkových pásem podél vodních toků, nebo v případě některých členských států dosažení stávajících norem kvality vody podle jiných právních předpisů.

Jak bylo zdůrazněno v pracovním dokumentu útvarů Komise o zemědělství a udržitelném využití vodních zdrojů v Evropě³⁵, směrnice o udržitelném používání pesticidů je důležitým nástrojem ke splnění cílů dobrého stavu vod podle rámcové směrnice o vodě 2000/60/ES³⁶. Cíle a harmonogramy členských států zaměřené na ochranu vodního prostředí však nejsou vždy výslovně spojeny s cíli směrnice 2000/60/ES v oblasti ochrany životního prostředí. Členské státy uskutečňovaly programy sledování životního prostředí podle směrnice 2000/60/ES, směrnice 2006/118/ES³⁷ pro podzemní vody, směrnice 2008/105/ES³⁸ o normách environmentální kvality povrchových vod a podle směrnice 1998/83/ES pro pitnou vodu³⁹. Je třeba, aby programy sledování a s nimi spojené ukazatele a cíle zahrnovaly několik složek, včetně bioty a/nebo sedimentu, což umožní dostatečně pokrýt riziko, jež představují složky

³⁵ SWD(2017) 153 final, https://circabc.europa.eu/sd/a/abff972e-203a-4b4e-b42e-a0fd291d3fdf9/SWD_2017_EN_V4_P1_885057.pdf.

³⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23. října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky (Úř. věst. L 327, 22.12.2000, s. 1–73).

³⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/118/ES ze dne 12. prosince 2006 o ochraně podzemních vod před znečištěním a zhoršováním stavu (Úř. věst. L 372, 27.12.2006, s. 19–31).

³⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/105/ES ze dne 16. prosince 2008 o normách environmentální kvality v oblasti vodní politiky, změně a následném zrušení směrnic Rady 82/176/EHS, 83/513/EHS, 84/156/EHS, 84/491/EHS a 86/280/EHS a změně směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES (Úř. věst. L 348, 24.12.2008, s. 84–97).

³⁹ Směrnice Rady 98/83/ES ze dne 3. listopadu 1998 o jakosti vody určené k lidské spotřebě (Úř. věst. L 330, 5.12.1998, s. 32–54).

schopné bioakumulace. Z výsledků sledování vod vyplývá, že pesticidy z různých zdrojů přispívají ke špatnému stavu vodních zdrojů v 16 členských státech, postihují 20 % podzemních vod a 16 % řek a útvarů brakických vod, jež jsou podle zprávy Evropské agentury pro životní prostředí (EEA) č. 8/2012 „European waters – assessment of status and pressures“ (Evropské vody – posouzení stavu a tlaků)⁴⁰ klasifikovány jako vody ve špatném chemickém stavu⁴¹.

V odpovědích na dotazník v roce 2016 členské státy informovaly Komisi, že v letech 2014 a 2015 byl dohromady testován na rezidua pesticidů více než milion vzorků vody. V porovnání s tím bylo v roce 2015 na rezidua pesticidů analyzováno 80 000 úředně odebraných vzorků potravin. Vzorky vody byly odebírány z povrchových a podzemních vod a z pitné vody. Většina vzorků byla odebrána z pitné vody, přičemž výsledky ukázaly vysoký soulad (99 %) s právním limitem EU stanoveným směrnicí 1998/83/ES. Vzorky se nicméně odebírají po každém nezbytném ošetření provedeném za účelem odstranění pesticidů.

Okruh pesticidů analyzovaných v rámci programů sledování životního prostředí se v rámci jednotlivých členských států navštívených v roce 2017 i mezi nimi lišil. Německo, Nizozemsko a Dánsko stanovily, pokud jde o soulad s těmito ustanoveními, jasné cíle, což orgánům pomáhá při posuzování a prokazování učiněného pokroku. V mnoha italských regionech byly vedle prioritních látek podle rámcové směrnice o vodě sledovány i další látky. V Polsku však seznam sledovaných pesticidů obsahoval pouze prioritní látky stanovené na úrovni EU. V Německu a Dánsku se zjištění pesticidů v podzemních vodách týkalo hlavně perzistentních pesticidů, které již nejsou v EU povoleny, uváděny na trh ani používány.

3.7 SNÍŽENÍ POUŽITÍ PESTICIDŮ V URČITÝCH OBLASTECH

Článek 12 směrnice od členských států vyžaduje zajistit, aby bylo používání pesticidů v určitých oblastech minimalizováno nebo zakázáno. Jedná se o oblasti využívané širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel, chráněné oblasti a nedávno ošetřené oblasti, které využívají pracovníci v zemědělství. Musí se přijmout vhodná opatření na řízení rizik a upřednostňuje se používání pesticidů představujících nízké riziko a opatření pro biologickou ochranu.

Komise uznává, že členské státy zavedly rozsáhlá opatření ke snížení použití pesticidů v určitých oblastech, a uznává pozitivní účinky, jichž bylo díky tomu dosaženo, ale konstatuje také, že ve většině členských států chybějí měřitelné cíle.

Opatření zaměřená na minimalizaci používání pesticidů popisuje ve svých národních akčních plánech 26 členských států⁴², avšak většina z nich nestanoví konkrétní cíle, pokud jde o snižování použití na veřejných prostranstvích. Byly nicméně zaznamenány některé správné postupy, např. v Dánsku, které má celkový cíl pro snížení použití a navíc stanoví kvóty pro použití pesticidů na každém golfovém hřišti. Na jiných veřejných prostranstvích je cílem použití pesticidů postupně ukončit. Pouze národní akční plány v Lotyšsku, na Maltě, ve

⁴⁰ <https://www.eea.europa.eu/publications/european-waters-assessment-2012>.

⁴¹ Tato čísla pravděpodobně podhodnocují podíl řek a útvarů brakických vod ohrožených pesticidy. Vzhledem ke způsobu, jakým se poprvé podávaly zprávy o plánech povodí, nebylo v té době možné přesně určit podíl povrchových vod, v nichž představovaly riziko pesticidy identifikované jako specifické znečišťující látky. V současnosti Komise provádí hodnocení druhé generace plánů povodí (2016–2021) a aktualizovaná čísla budou k dispozici v průběhu roku 2018.

⁴² Plány Rumunska a Portugalska se o takových opatřeních nezmiňují.

Španělsku a Itálii obsahují konkrétní opatření týkající se nedávno ošetřených oblastí z hlediska ochrany pracovníků v zemědělství.

V odpovědích na dotazník z roku 2016 dvacet šest členských států⁴³ informovalo, že zakázaly nebo omezily použití pesticidů v chráněných oblastech (definovaných ve směrnici 2000/60/ES) a oblastech ochrany (definovaných ve směrnicích 79/409/EHS⁴⁴ a 92/43/EHS⁴⁵). Během zjišťovacích misí v roce 2017 se Komise seznámila s příklady omezení, jež jsou v členských státech uplatňována. Polsko zakazuje použití škodlivých, toxických nebo velmi toxických pesticidů na veřejných prostranstvích, jako jsou hřiště, základní školy a mateřské školy, a to bez možnosti výjimek. Další členské státy zakázaly pesticidy obsahující glyphosát mimo zemědělské plochy (například Itálie) nebo v národních parcích a přírodních rezervacích (například Německo). V Německu bylo povoleno pouze 17 výjimek pro použití pesticidů na veřejných prostranstvích. Dánsko informovalo, že použití pesticidů na veřejných prostranstvích se od roku 1995 snížilo o 90 %.

3.8 NAKLÁDÁNÍ S PESTICIDY A JEJICH SKLADOVÁNÍ

Článek 13 směrnice požaduje, aby členské státy zajistily, že nakládání s pesticidy, jejich skladování a nakládání s obaly a zbytky pesticidů neohrozí lidské zdraví nebo životní prostředí.

Systémy kontrolující nakládání s pesticidy a jejich skladování jsou zavedeny téměř ve všech členských státech, avšak jejich účinnost není vždy možné posoudit v důsledku chybějících měřitelných cílů.

Národní akční plány se touto otázkou všeobecně zabývají, ale pouze italský plán konkrétně zohledňuje všechny požadavky směrnice, tj. skladování, ředění a míchání pesticidů a nakládání s nimi před aplikací, nakládání s obaly, likvidace zbytků a směsí v nádržích a čištění zařízení. V 18 plánech se poukazuje na iniciativy týkající se likvidace prázdných nádob od pesticidů, což je nejčastější zmiňovaná činnost v této oblasti. Devět plánů odkazuje na normy pro uskladnění. Jinými činnostmi, jež plány popisují, jsou revize norem pro uskladnění, čištění zařízení pro aplikaci pesticidů a bezpečná likvidace starých neregistrovaných pesticidů nebo jejich zbytků.

Provádění těchto požadavků bylo posouzeno prostřednictvím auditů v 19 členských státech, jež provedla Komise v období 2012–2014. V době auditů mělo 15 členských států přijatá opatření týkající se nakládání s pesticidy a jejich skladování, včetně využití či likvidace zbytků pesticidů a jejich obalů. Sběr, dopravu a bezpečnou likvidaci obalů i zbytků prováděly schválené podniky, ve čtyřech členských státech za spolupráce mezi orgány a odvětvím výroby pesticidů. Provádění vnitrostátních právních předpisů pro bezpečné nakládání s pesticidy a jejich uskladnění doplňovaly členské státy inspekcemi skladovacích zařízení.

⁴³ Irsko a Spojené království neposkytly odpověď.

⁴⁴ Směrnice Rady 79/409/EHS ze dne 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků (Úř. věst. L 103, 25.4.1979, s. 1–18).

⁴⁵ Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Úř. věst. L 206, 22.7.1992, s. 7–50).

V odpovědích na dotazník v roce 2016 uvedlo 25 členských států⁴⁶, že mají zavedeny systémy pro sběr a bezpečnou likvidaci prázdných nádob a obalů od prostředků na ochranu rostlin. V 21 členských státech tyto systémy zahrnují také sběr a bezpečnou likvidaci zastaralých a prošlých pesticidů a jejich zbytků. Patnáct členských států zavedlo systémy schvalování zařízení pro skladování pesticidů u výrobců a distributorů.

3.9 INTEGROVANÁ OCHRANA ROSTLIN

Článek 3 obsahuje definici integrované ochrany rostlin a čl. 14 odst. 4 požaduje, aby členské státy popsaly ve svých národních akčních plánech způsoby, kterými zajistí, aby všichni profesionální uživatelé uplatňovali obecné zásady integrované ochrany rostlin nejpozději od 1. ledna 2014. Také článek 55 nařízení 1107/2009 stanoví, že náležité použití pesticidů vyžaduje dodržení ustanovení směrnice, a zejména požadavků na integrovanou ochranu rostlin.

Co je integrovaná ochrana rostlin?

- Spolu s podporou ekologického zemědělství je integrovaná ochrana rostlin jedním z nástrojů ochrany rostlin s nízkými vstupy pesticidů,
- integrovaná ochrana rostlin představuje integrovaný přístup k zamezení výskytu organismů škodlivých rostlinám a/nebo jejich potlačení s použitím veškerých dostupných informací, nástrojů a metod ochrany rostlin,
- cílem integrované ochrany rostlin je udržovat používání pesticidů a jiných forem zásahu pouze na úrovních, které lze z hospodářského a ekologického hlediska odůvodnit a které snižují či minimalizují rizika pro lidské zdraví nebo životní prostředí,
- před chemickými metodami je nutné dát přednost udržitelným biologickým, fyzikálním a jiným nechemickým metodám, pokud uspokojivě zajistí ochranu před škodlivými organismy.

Členské státy musí vypracovat jasně stanovená kritéria, aby mohly systematicky posuzovat, zda je uplatňováno osm zásad integrované ochrany rostlin, a v případě, že uplatňovány nejsou, přijímat vhodná opatření k jejich prosazení. Pomocí takových nástrojů by bylo možné potvrdit, že je dosahováno zamýšleného výsledku integrované ochrany rostlin stanoveného směrnicí: snižování závislosti na používání pesticidů.

Těchto osm všeobecných zásad integrované ochrany rostlin stanoví příloha III směrnice. Není však výslovně stanoveno, jak mají být tyto zásady uplatňovány v praxi. Částečně v důsledku rozmanitosti zemědělství EU z hlediska klimatu, pěstovaných plodin a výrobních postupů a v důsledku uplatňování zásady subsidiarity uplatňují profesionální uživatelé pesticidů v EU těchto osm zásad integrované ochrany rostlin různými způsoby. Členské státy i nadále podporují ekologické zemědělství jakožto systém s nízkými vstupy pesticidů a počet podniků ekologického zemědělství dále roste. Podíl ekologicky obhospodařované plochy v EU na celkové zemědělské ploše činil v roce 2015 celkem 6,2 %.

⁴⁶ V Řecku není zaveden žádný systém sběru prázdných obalů a nádob, Bulharsko a Spojené království neposkytly žádnou odpověď.

Všechny členské státy ve svých národních akčních plánech uvádějí, že přijímají celou řadu komplexních opatření na podporu provádění integrované ochrany rostlin. Ve 24 členských státech⁴⁷ jsou zavedeny systémy předpovědi, varování a včasné diagnózy škůdců a kontroly chorob, financované z veřejných prostředků, a byly stanoveny ekonomické meze pro výskyt významných škůdců s cílem pomoci zemědělcům při rozhodování. Za tímto účelem jsou na úředních webových stránkách k dispozici nástroje informačních technologií. Dvanáct členských států vytvořilo síť ukázkových zemědělských podniků s integrovanou ochranou rostlin s cílem rozvíjet a šířit postupy integrované ochrany rostlin vhodné pro místní klimatické podmínky a pěstované plodiny. Profesionální uživatelé mají kromě toho přístup k celé řadě pokynů pro integrovanou ochranu rostlin sestavených úředními službami a organizacemi, jež zastupují profesní skupiny. Podle čl. 12 odst. 2 písm. e) nařízení (EU) č. 1306/2013⁴⁸ se od členských států vyžaduje, aby všeobecné zásady integrované ochrany rostlin zahrnuly do svého zemědělského poradenského systému. Členské státy zdůraznily, že úřední poradenské služby, které jsou nezávislé na komerčních zájmech, jsou pro provádění integrované ochrany rostlin velmi důležité.

Komise a členské státy spolufinancovaly síť ENDURE⁴⁹, která spojuje zemědělský výzkum, výuku a přenos znalostí se zvláštním zaměřením na integrovanou ochranu rostlin. Komise v rámci sedmého rámcového programu Evropské unie podpořila projekt C-IPM⁵⁰, jehož cílem je vytvořit fórum pro výzkum a vývoj prioritních prvků integrované ochrany rostlin, propojit stávající iniciativy v oblasti výzkumu a navrhovat nové výzkumné činnosti. Komise financovala velký počet dalších výzkumných projektů⁵¹. Ve spolupráci s německými orgány byla v letech 2014 a 2016 v Německu zorganizována dvě pracovní setkání na téma integrované ochrany rostlin v EU. V rámci programu „Zlepšení školení pro zvýšení bezpečnosti potravin“ bude Komise počínaje rokem 2018 pořádat kurzy odborné přípravy o provádění integrované ochrany rostlin pro odborníky členských států.

Členské státy nepřevedly zásady integrované ochrany rostlin do normativních kritérií, jež by bylo možné hodnotit. Integrovanou ochranu rostlin považují hlavně za vzdělávací nástroj pro zemědělce a nemají zavedeny žádné metody pro posuzování souladu se zásadami integrované ochrany rostlin. Ačkoli členské státy přijímají řadu opatření na podporu používání integrované ochrany rostlin, nutně to nezajišťuje, že by uživatelé příslušné postupy integrované ochrany rostlin skutečně zaváděli. Zemědělci jsou hospodářskými subjekty, a přestože z dlouhodobé perspektivy jsou postupy integrované ochrany rostlin udržitelné, z krátkodobého hlediska může integrovaná ochrana rostlin znamenat vyšší ekonomické riziko. Z ekonomických důvodů se například monokulturní pěstování kukuřice nebo pšenice může jevit jako výhodnější. Tento krátkodobý přístup k obhospodařování půdy je však spojen se značným rizikem dlouhodobějších nákladů, například v důsledku zvyšujících se populací škůdců nebo plevelů monokultur. V konečném důsledku mohou monokultury způsobit ztrátu biologické rozmanitosti, erozi půdy, a dokonce i dezertifikaci. Jako příklad krátkodobého

⁴⁷ Spojené království odpověď neposkytlo a systémy financované z veřejných zdrojů nebyly zavedeny v Nizozemsku, na Kypru a Maltě.

⁴⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1306/2013 ze dne 17. prosince 2013 o financování, řízení a sledování společné zemědělské politiky a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 352/78, (ES) č. 165/94, (ES) č. 2799/98, (ES) č. 814/2000, (ES) č. 1290/2005 a (ES) č. 485/2008 (Úř. věst. L 347, 20.12.2013, s. 549–607).

⁴⁹ <http://www.endure-network.eu/endure>

⁵⁰ <http://c-ipm.org/>

⁵¹ Sedmý rámcový program: CO-FREE, TEAMPEST, BIOCAMES, SharCo, DROPSA, Fruit Breedomics, EU-Berry, INNOVINE, MARS EUPHOROS, VALORAM, PRATIQUE, ISEFOR, QBOL, Q-Detect, TESTA; Horizont 2020: EUCLID, EMPHASIS, BLOSTER: http://cordis.europa.eu/projects/home_en.html

přístupu, Rumunsko udělilo mimořádné povolení k použití neonikotinoidů k ošetření semen na nedefinované ploše pěstování kukuřice, aniž by přešetřilo možnost střídání plodin jako alternativy.

Během svých zjišťovacích misí do členských států v roce 2017 Komise zjistila příklady toho, jak je posuzováno provádění integrované ochrany rostlin. V mnoha případech se při tom vycházelo z vlastního hodnocení zemědělců, jež ukázalo, že postupy integrované ochrany rostlin jsou šířeji uplatňovány při pěstování zeleniny, ve sklenících a školkách než na polích. Ověřování toho, jak je uplatňována integrovaná ochrana rostlin, navíc probíhá v rámci dobrovolných systémů a osvědčování prováděného soukromými subjekty podle norem správné zemědělské praxe.

Ve všech šesti navštívených členských státech orgány uvedly, že některé postupy integrované ochrany rostlin, např. střídání plodin, správný výběr osiva a sadby a používání vhodných pesticidních postupů, by podle jejich názoru mohly být přijímány v daleko větší míře. Šetření v Dánsku tento názor podpořilo, neboť ukázalo, že povědomí o postupech integrované ochrany rostlin se mezi zemědělci zvýšilo, avšak skutečná míra provádění těchto postupů vzrostla jen nepatrně. Z analýzy, kterou provedlo Nizozemsko, vyplynulo, že zemědělci zásady integrované ochrany rostlin všeobecně uplatňují, avšak u žádné ze všeobecných zásad integrované ochrany rostlin není využit jejich plný potenciál.

Členské státy zdůrazňovaly, že jednou z překážek dalšího rozvoje integrované ochrany rostlin je to, že nejsou v dostatečné míře k dispozici pesticidy představující nízké riziko a nechemické pesticidy. O pobídkách pro registraci nechemických přípravků a přípravků představujících nízké riziko se však zmiňuje jen několik málo národních akčních plánů. Povolení a podpora pesticidů představujících nízké riziko a nechemických pesticidů je proto dalším důležitým opatřením na podporu ochrany před škodlivými organismy s nízkými vstupy pesticidů. Ve třech členských státech⁵² byl podíl nechemických účinných látek v pesticidech oproti všem účinným látkám v povolených pesticidech vysoký a v roce 2015 přesahoval 10 %.

3.10 UKAZATELE RIZIKA

Aby bylo možné změřit pokrok dosažený při snižování rizik a nepříznivých dopadů používání pesticidů na lidské zdraví a životní prostředí, požaduje článek 15 směrnice stanovit harmonizované ukazatele rizika. Stanoví rovněž, že členské státy mohou nadále používat stávající vnitrostátní ukazatele nebo přijmout další vhodné ukazatele.

Komise informovala členské státy, že zahájí diskuse s cílem zjistit, zda lze dosáhnout konsensu ohledně vypracování harmonizovaných ukazatelů rizika bez nahrazení doplňkových vnitrostátních ukazatelů.

Komise až dosud nestanovila žádné harmonizované ukazatele rizika s platností pro celou EU. Komise nedávno zjistila určité nedostatky, pokud jde o dostupnost a kvalitu statistiky o pesticidech⁵³, z nichž mnohé nelze v současnosti používat z důvodů důvěrnosti a omezení stanovených právními předpisy, avšak získané zkušenosti svědčí o tom, že měření rizika je složité, a vzhledem k údajům dostupným na úrovni EU jej nemůže být dosaženo jednoduše

⁵² Rakousko, Itálie a Švédsko.

⁵³ Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě o provádění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1185/2009 ze dne 25. listopadu 2009 o statistice pesticidů (COM(2017) 109 final).

odkazem na celkový objem prodeje přípravků na ochranu rostlin. Je tomu tak proto, že rizika, jež pesticidy představují, se liší podle řady faktorů, a zejména podle účinných látek, jež obsahují, ale i podle toho, jak jsou pesticidy používány.

Za situace, kdy harmonizované ukazatele rizika neexistují, členské státy i nadále používají své stávající ukazatele rizika, jež jsou popsány v některých národních akčních plánech. Dánsko například vypracovalo „ukazatel zátěže vyplývající z používání pesticidů“, jenž vypočítává potenciální zátěž pro životní prostředí a lidské zdraví u jednotlivých pesticidů na trhu na základě jejich toxikologické klasifikace.

3.11 PŘÍPRAVKY PŘEDSTAVUJÍCÍ NÍZKÉ RIZIKO

Článek 14 směrnice stanoví, že členské státy přijmou všechna nezbytná opatření na podporu ochrany před škodlivými organismy s nízkými vstupy pesticidů, přičemž dle možnosti upřednostní nechemické metody, aby profesionální uživatelé pesticidů přešli na postupy a přípravky s nejnižším rizikem pro lidské zdraví a životní prostředí.

Komise přijímá opatření k urychlení dostupnosti pesticidů představujících nízké riziko.

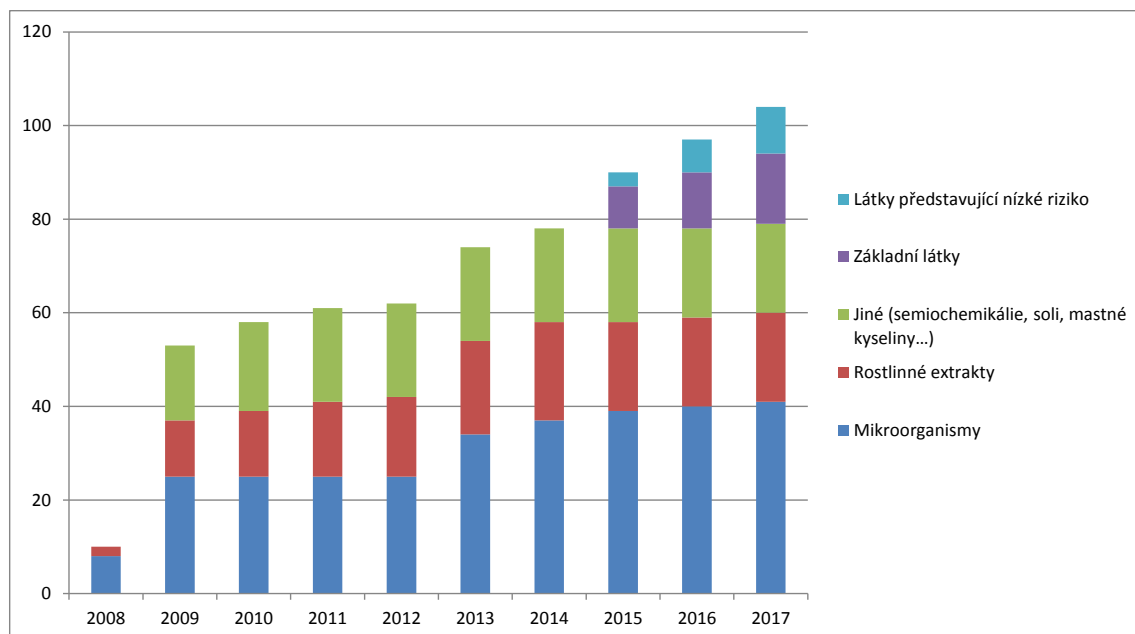
Jestliže jsou látky označeny jako látky představující nízké riziko, lze uplatnit příslušné pobídky podle nařízení (ES) č. 1107/2009. Mezi tyto pobídky patří povolení na delší období 15 let (a nikoli na standardní období 10 let), delší období ochrany údajů a zrychlený postup povolování přípravků na ochranu rostlin s nízkým rizikem (120 dnů místo jednoho roku).

S cílem zlepšit dostupnost látek představujících nízké riziko Komise v rámci probíhajícího programu přezkumu⁵⁴ upřednostnila posuzování potenciálních účinných látek představujících nízké riziko. Při přijetí nařízení (EU) 2017/1432 Komise upřesnila stávající kritéria pro zjišťování a schvalování látek představujících nízké riziko⁵⁵. Z celkového počtu téměř 500 látek je pouze deset látek schváleno jako látky představující nízké riziko. Odhaduje se však, že mezi látkami již schválenými podle směrnice 91/414/EHS je pravděpodobně více než 70 látek, jež mohou splňovat nově přijatá kritéria nízkého rizika. V příštích třech letech budou tyto látky znovu posouzeny za účelem obnovení jejich schválení, což celkový počet účinných látek s nízkým rizikem potenciálně zvýší.

Kromě přípravků představujících nízké riziko obsahuje nařízení (ES) č. 1107/2009 též zvláštní ustanovení o základních látkách. Jsou to takové látky, jako např. sloučeniny obsažené v potravinách obvykle používané pro jiné účely než na ochranu rostlin, např. ocet. Jsou většinou biologického/přírodního původu a často se tradičně používají v ekologickém zemědělství. V současnosti existuje 15 schválených základních látek a Komise a členské státy se aktivně podílejí na rozšíření okruhu těchto schválených látek. Jiné takzvané „činitele v oblasti biologické kontroly“, jako je užitečný hmyz nebo háďátka, lze také použít jako alternativní postupy boje proti škůdcům a nespádají do oblasti působnosti nařízení (ES) č. 1107/2009.

⁵⁴ Prováděcí rozhodnutí Komise ze dne 28. září 2016 o vypracování pracovního programu pro posuzování žádostí o obnovení schválení účinných látek, jejichž doba platnosti uplyne v letech 2019, 2020 a 2021, v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 (Úř. věst. C 357, 29.9.2016, s. 9–11).

⁵⁵ Nařízení Komise (EU) 2017/1432 ze dne 7. srpna 2017, kterým se mění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh, pokud jde o kritéria pro schvalování účinných látek představujících nízké riziko (Úř. věst. L 205, 8.8.2017, s. 59–62).

Graf 2: Zvyšování počtu alternativních látek, které schválila EU

Komise rovněž prostřednictvím svých programů výzkumu a inovací nadále podporuje rozsáhlý soubor výzkumů v oblasti ochrany rostlin s cílem určit nové přípravky představující nízké riziko a nové postupy biologické kontroly⁵⁶.

4. ZÁVĚRY

Již více než 20 let jsou v Evropské unii zavedena zásadní legislativní a podpůrná opatření zaměřená na zajištění bezpečného, sníženého a přesnějšího používání pesticidů v zemědělství. Směrnice nabízí možnosti výrazného snížení rizik, jež z použití pesticidů vyplývají. Dokud však nebude členskými státy důsledněji uplatňována, jsou tato zlepšení omezená, a zajiště nedostatečná pro dosažení lepšího životního prostředí a zdraví, jehož měla směrnice dle záměru dosáhnout. Národní akční plány s jasnými měřitelnými cíli umožňují, aby členské státy prokázaly občanům, že tuto směrnici náležitě provádějí, a aby i nad rámec směrnice navrhovaly inovativní způsoby, jak snižovat rizika vyplývající z používání pesticidů.

4.1 Národní akční plány a provádění směrnice

Národní akční plány jsou prostředky, kterými členské státy stanoví cíle a činnosti k dosažení záměru směrnice, a lze je považovat za významný krok směřující k udržitelnému používání pesticidů. Členské státy nyní připravují revizi svých prvních plánů a úplný obraz o stavu provádění bude jasný až poté, co budou plány přezkoumány.

I přes tento podstatný pokrok tato zpráva dochází ke zjištění, že v mnoha oblastech těchto plánů existují značné mezery, například v souvislosti s leteckým postřikem, informováním veřejnosti, shromažďováním informací o případech otravy i v souvislosti s opatřeními na

⁵⁶ Například tyto projekty v rámci sedmého rámcového programu:
[AGROCOS](http://cordis.europa.eu/project/rcn/94701_en.html) (http://cordis.europa.eu/project/rcn/94701_en.html),
[PURE](http://cordis.europa.eu/project/rcn/98869_en.html) (http://cordis.europa.eu/project/rcn/98869_en.html),
[CO-FREE](http://cordis.europa.eu/project/rcn/101750_en.html) (http://cordis.europa.eu/project/rcn/101750_en.html),
[BIOCOMES](http://cordis.europa.eu/project/rcn/111189_en.html) (http://cordis.europa.eu/project/rcn/111189_en.html),
[Prolarix](http://cordis.europa.eu/project/rcn/110948_en.html) (http://cordis.europa.eu/project/rcn/110948_en.html).

ochranu vodního prostředí. Integrovaná ochrana rostlin je základním pilířem směrnice, a je proto zvláště znepokojivé, že členské státy dosud nestanovily jasné cíle a nezajistily jejich plnění, a to i pokud jde o daleko širší používání postupů obhospodařování půdy, jako je střídání plodin. Je třeba, aby členské státy své plány zkvalitnily, zejména stanovením konkrétních a měřitelných cílů a ukazatelů v rámci dlouhodobé strategie snižování rizik a dopadů používání pesticidů. Tato zlepšení by měla být zahrnuta do revidovaných akčních plánů, což by členským státům umožnilo trvale sledovat pokrok při jejich provádění a upravovat strategii podle potřeby.

Komise se písemně obrátila na ty členské státy, u nichž byla zjištěna opomenutí v jejich plánech nebo při jejich provádění, a připomněla jim jejich povinnosti i důležitost provádění směrnice. Na základě výsledků série šesti zjišťovacích návštěv v členských státech provedených v roce 2017 bude Komise i nadále národní plány vyhodnocovat a bude sledovat plnění směrnice členskými státy prostřednictvím svých auditů, dalších opatření a navazujících činností s cílem zajistit, aby byly cíle směrnice plněny. Bude-li to nezbytné, zváží Komise podání žaloby pro porušení.

4.2 Činnosti Komise podporující členské státy

Odborná skupina pro udržitelnou ochranu rostlin, zřízená za nizozemského předsednictví, ve své zprávě Radě předložila prováděcí plán zaměřený na zvyšování dostupnosti přípravků na ochranu rostlin představujících nízké riziko a urychlení provádění integrované ochrany rostlin v členských státech⁵⁷. Rada tento plán v červnu 2016 schválila. Jedním z navržených doplňkových opatření bylo, že Komise by měla zdokonalit stávající webovou stránku věnovanou směrnici a učinit z ní webový portál odkazující na dostupné relevantní informace o integrované ochraně rostlin na úrovni EU a na úrovni členských států. Práce na tomto vývoji je v pokročilé fázi. Na této stránce bude také zveřejněna připravovaná souhrnná zpráva Komise o výsledcích šesti zjišťovacích misí, jež prověřovaly provádění směrnice.

Členské státy zpravidla mají systémy shromažďování informací o případech akutní otravy pesticidy, musí však zlepšit přesnost obdržených údajů. Systémy shromažďování takových informací o případech chronické otravy nejsou široce rozvinuty. Je velmi důležité, aby členské státy vyvinuly a udržovaly funkční systém dohledu nad otravami pesticidy při výkonu povolení jako základ pro vhodné preventivní zásahy. Komise do konce roku 2017 dokončí pokyny pro sledování a zkoumání dopadů používání pesticidů na lidské zdraví a životní prostředí a bude spolu s členskými státy zkoumat, jak by bylo možné takové systémy dále rozvíjet. Komise též zváží vytvoření systémů pro sběr informací o podezření na otravu pesticidy podle čl. 24 odst. 4 písm. b) nařízení (EU) 2017/625.

Jakmile bude tato směrnice provedena ve všech členských státech a budou určeny povinnosti vztahující se přímo na zemědělce, bude se Komise zabývat společným prohlášením Evropského parlamentu a Rady uvedeným v nařízení (EU) č. 1306/2013⁵⁸, jež Komisi vyzývá, aby příslušné části směrnice zahrnula do systému podmíněnosti. Mezitím bude Komise rovněž podporovat členské státy při vypracování metodik posuzování souladu s osmi

⁵⁷ http://www.consilium.europa.eu/register/en/content/out/?&typ=ENTRY&i=ADV&DOC_ID=ST-10041-2016-ADD-1

⁵⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1306/2013 ze dne 17. prosince 2013 o financování, řízení a sledování společné zemědělské politiky a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 352/78, (ES) č. 165/94, (ES) č. 2799/98, (ES) č. 814/2000, (ES) č. 1290/2005 a (ES) č. 485/2008 (Úř. věst. L 347, 20.12.2013, s. 549–607).

zásadami integrované ochrany rostlin, s přihlédnutím k rozmanitosti zemědělství EU a s ohledem na zásadu subsidiarity.

Aby se umožnilo měření pokroku dosaženého při snižování rizik a nepříznivých dopadů používání pesticidů na lidské zdraví a životní prostředí, začne Komise ve druhé polovině roku 2017 s členskými státy pracovat na dosažení shody ohledně vypracování harmonizovaných ukazatelů rizik.

Komise bude také nadále spolupracovat s členskými státy při šíření příkladů správných postupů při provádění směrnice prostřednictvím pracovních skupin a odborné přípravy, přičemž v rámci programu Zlepšení školení pro zvýšení bezpečnosti potravin bude hlavní důraz kladen na posilování schopnosti členských států pochopit a provádět zásady udržitelného používání.

Po přijetí revidovaných národních akčních plánů a s aktualizovanými informacemi, jež bude mít Komise k dispozici, vypracuje Komise další zprávu, jež umožní stav provádění směrnice posoudit komplexněji.